

Efterord

Hösten 2004 kontaktades jag av Akademiens chefsbibliotekarie, Lars Ljunggren. Han frågade om jag kunde tänka mig att vara redaktör för den bok du nu håller i. Smickrad som jag blev, tackade jag omedelbart ja till denna angenäma uppgift. Jämtland har av många skäl legat mig varmt om hjärtat. Som barn tillbringade familjen sommar- och vintersemestrar i Storvallen mellan Enafors och Storlien. Som vuxen blev det fjällvandring söder om Enan, min professor, numera Vitterhetsakademiens sekreterare, Ulf Sporrong tyckte att jag skulle ägna det jämtländska landskapet min forskning och jag har drivit jämtlandskurser om landskapets historiska dimension. Att ta mig an detta förtroendeuppdrag kändes således helt rätt. I augusti 2005 återsåg jag Enafors första gången på 25 år. Många av minnena fanns kvar, men landskapet hade förändrats. Riktigt tydligt blev det när jag besökte Snasahögvallden där inget av fåbodstugan stod kvar än det nedersta stockvarvet. Det biologiska kulturarvet, d.v.s. de växter vars sammansättning visar på bondens utnyttjande av landskapet, fanns dock kvar i riklig omfattning i form av örter och träd. I år var det emellertid första gången jag besökte Enaforsholms Gård. När jag såg gården drar jag mig tillminnes att jag som barn hade sett den på håll, från andra sidan Enaforsen. Nu slogs jag omedelbart av den kulturhistoriska potentialen gården har. Även om byggnaderna och markerna har ändrats sedan Bergstens tid, finns stora värden kvar. Vad som gör Enaforsholms Gård så intressant är inte enbart utseendet, d.v.s. byggnader, marker, flora o.s.v. utan att platsen så tydligt kan

kopplas samman med några drivande personer och deras sätt att se på landskapet. Men Enaforsholms Gård är inget museum, det krävs även fortsättningsvis mycket arbete för att driva jordbruket vidare så att de stora kulturhistoriska värdena kan bestå.

Denna jubileumsbok är ett försök att vidga bilden av Alexander Wilhelm Bergsten, hans stiftelse och hans jaktvillan i Västjämtland. Det finns redan tre artiklar i Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens tidskrift som behandlar Bergstens bakgrund, Bergsten som fotograf samt Enaforsholms Gårds olika ägare och byggnadshistoria. Men föreliggande bok är ett försök att förstå både personen och gården genom att tillföra dem ett sammanhang. Sammanhanget utgörs av uppgifter om Bergstens uppväxt, tidsandan, företagandet, det sociala klimatet samt av landskapets framväxt. Dessutom beskrivs för första gången landskapet idag samt flera av akademiens olika försök vid Enaforsholm.

Slutdatum för inlämnande av manuskript var sista september i år, men trots en god framförhållning blev det oerhört intensivt på sluttampen av ett projekt. Därför är jag glad över all den hjälp som många personer bistått mig med. Deras synpunkter, tips och kunnande om källmaterial har utgjort ett fantastiskt smörjmedel i framtagande av denna bok. Därför vill både jag och medförfattarna gemensamt tacka Lars Ljunggren, biblioteksassistent Per Thunström och bibliotekarie Jimmy Lyhagen vid KSLA för hjälp med bilder, referenser och handlingar. Tack också till bibliotekarie Catharina Arvidsson för hjälp med granskning av referenser och

noter. Var och en riktar författarna sina särskilda tack enligt nedan.

Hans tackar: Arkivföreståndare Gertrud Wiking vid Lantmäteriverkets forskningsarkiv, för fenomenal hjälp avseende historiska kartor och framtagande av uppgifter; 1:e antikvarien och arkeologen Anders Hansson vid Jamtli, Jämtlands läns museum, för uppgifter om fjällinventering av fornlämningar, utgrävningresultat och för bidrag av fina illustrationer; Antikvarien och arkeologen Cissela Genetay vid Riksantikvarieämbetets kulturdataenhet för framtagande av uppgifter ur fornminnesregistret; Geologen, fil. dr. Karl-Johan Loorents för upplysningar om Jämtlands geologi; forskaren Rune Karlsson för programmeringshjälp; Hans-Arne Jönsson, tidigare vid Svalöf Weibull, samt NJF:s generalsekreterare Tord Eriksson för uppgifter om försöksodlingarna av lägderna vid Enaforsholm; Professor Björn Elfving, Institutionen för skogsskötsel, SLU, Umeå samt professor emeritus Per-Ove Bäckström för uppgifter om skogsförsöken vid Enaforsholm; Gesine Rooth-Ljungman vid Institutionen för språk och kultur, Linköpings universitet, för vägledning i språk och skrivregler; Olof Holm, doktorand vid Historiska institutionen, Stockholms universitet för uppgifter om medeltida jämtländska diplom; Ann-Christine Jernberg vid kungliga Hovstaten för uppgifter om sportstugan i Storlien; Fritz Jönsson, tidigare förvaltare och jordbrukare av Enaforsholm för uppgifter om tidigare skötsel; Maria och Tore Sjölund, nuvarande förvaltare och jordbrukare vid Enaforsholm, för uppgifter om driften idag och för hjälp med fotografering samt diverse upplysningar. Framförallt tackar jag min stora kärlek Åsa och vår lille Elis, som båda stod ut när tidsplanerna raserades utom min kontroll med allt vad det innebär.

Nils tackar: Helsingborgs stadsarkiv, särskilt Mia Nilsson, för hjälp med klarläggandet av de båda äldre bröderna Bergstens förehavanden; Faktarummet på Stockholms stadsmuseum som har bistått med bilder av huvudstaden; Anna Meister vid Prins Eugens Waldemarsudde som generöst har ställt

bilder till förfogande; Stockholms stadsarkiv för som vanligt god service. Dessutom har ett stort antal personer bistått med smärre upplysningar om skilda företeelser med anknytning till Bergsten, såsom hans skånska bakgrund, verksamheten i Stockholm, om firmans vidare öden och de bergstenska pristagarnas biografica. Till alla dem riktas ett varmt tack.

Kjell tackar: Börje Lökvist (1919–1994), professor, Institutionen för landskapsplanering – ett postumt tack för introduktionen till västra Jämtlands natur- och kulturförhållanden, för förtroendet att få arbeta vidare med trädgården och för all kunskap om trakten, floran och vegetationsförhållandena; Sven-Uno Skarp, professor, Akademiens f.d. sekreterare samt professor Bruno Nilsson, Akademiens nuvarande sekreterare och VD, för det fortsatta förtroendet med ansvaret för trädgården och för Enaforsholmsärenden; Tord Eriksson, NJF:s generalsekreterare, för löpande uppgifter genom många år rörande flera olika Enaforsholmsförhållanden; Eli Larsson, Väster-Dalsvallen, för uppgifterna om fåbodvallens flora; Kenneth Lorentzon, Institutionen för landskapsplanering Alnarp, för donerade växter till försöksträdgården och andra platser på Holmen samt för löpande informella konsultationer; Berit Zander, Institutionen för landskapsplanering Alnarp, SLU, för uppgifter om tidiga kurser på landskapsarkitektlinjen; Lena Löfgren Uppsäll, SFV, för hjälp med uppgifter avseende utläggning av samt arbete med den fenologiska linjen; Allan Gunnarsson, Institutionen för landskapsplanering Alnarp, SLU, för uppgifter om arbetet på den fenologiska linjen och i trädgården 1981–1982; Niklas Svanholm och Staffan Dahlén, Enaforsholmskursdeltagare 2004, för att ha ställt många illustrativa fotografier till förfogande; Anders Arnell för fågelbestämningar; alla ledare och deltagare på Enaforsholmskursen genom åren, för ständiga nya upptäckter, kunskaper och fjällärdom; Tim Delshammar och Camilla Andersson (1991–1993); Frida Tollerz och Karin Slättberg (1994–1996); Maria Svensson och

Ulrika Persson (1997–1999); Martina Fingerroos och Ulrika Hörnell-Wiberg (2000–2002); Camilla Björk och Sara Furenhed (2003–2005) för praktiskt arbete i försöks-trädgården, för journalhållning och löpan-de redovisningar av arbete och växtutveck-ling; Per-Joachim-Lars förstås, som också

hjälpt mig med material senare. Slutligen tackas nuvarande värdparet Tore och Marie och tidigare värdparet Fritz och Erene vilka både direkt och indirekt betytt jättemycket.

*Hans Antonson
oktober 2005*